

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ФАШИЗМУ

День пам'яті жертв фашизму – це День пам'яті десятків мільйонів людей, які загинули в результаті гігантського, нелюдського експерименту. Це мільйони солдатів, яких фашистські лідери зіштовхнули один з одним, але ще більше – мирних жителів, які гинули під бомбами, від хвороб і від голоду. Немає такої країни, яка б виграла від правління нацистів, немає такої нації, яка б збагатилася матеріально або духовно в результаті їх володарювання. Найстрашніша ідеологія – та, яка робить людину винуватою від народження тільки за кров, яка тече в її жилах. Ідеологія нацизму принесла руйнування як тим, хто її вигодував, так і тим, хто їй протистояв. Півстоліття тому величезну нацистську машину вдалося зупинити і зруйнувати. Солдати різних національностей билися пліч-о-пліч і перемогли.

З 1962 року було прийнято вважати кожен другу неділю вересня Міжнародним днем пам'яті жертв фашизму. Цей день був визначений саме у вересні, тому що на цей місяць припадає дві пов'язані з Другою світовою війною дати – день її початку і її повного завершення. Це стало однією з причин встановлення дня жалоби на вересневу неділю.

Міжнародний день пам'яті в кожній країні, яка прийняла участь у Другій світовій війні, відзначається не тільки скасуванням розважальних заходів, урочистостей, що випадають на цю дату, але і відвідуванням пам'ятників, меморіалів, кладовищ (у багатьох країнах у цей день прийнято доглядати за безіменними, покинутими могилами).

Україна входить до числа країн, найбільш постраждалих від фашизму в роки Другої світової війни – як від воєнних дій, так і від військових злочинів. Прямі втрати населення – вбиті та померлі від поранень або голоду, зниклі безвісти – складають понад 8 мільйонів осіб.

Війна прийшла на українські землі 1 вересня 1939 року – разом із першими німецькими бомбами, що впали на Львів та інші міста, а залишила їх 28 жовтня 1944 року.

Українці ж як народ зустріли війну одними з перших – 1 вересня 1939 року, – а завершили одними з останніх – 2 вересня 1945 року. Капітуляцію останньої воюючої країни – Японії – від імені Радянського Союзу приймав український генерал Кузьма Дерев'янка.

Український напрям був головним на «Східному фронті», а відтак – у всій війні: саме тут діяло в різний час від 50 до 75% всіх дивізій вермахту і половина всіх радянських сил (4 фронти та 54 армії).

Незважаючи на те, що Україна належала до східноєвропейського театру війни, українці воювали по всьому світу. Український слід залишився на полях головних битв на інших фронтах Другої світової війни: Вестерплатте, Дюнкерк, Монте-Кассіно, Нормандія, Маньчжурія. Українці були мобілізовані або долучилися добровільно до більшості головних світових армій, що протистояли фашизму.

Народ України дав Збройним силам СРСР 7 млн бійців. Кожен другий з них загинув на фронті, кожен другий з тих, хто залишився живий, став на все життя інвалідом. Із численної армії партизанів і підпільників, які вели боротьбу з фашистами на території України, 59% були українцями. Багато українців брали активну участь у русі опору в західноєвропейських країнах.

Із 11 603 воїнів, які в роки війни за бойові подвиги були удостоєні звання Героя Радянського Союзу, 2072 – українці, причому 32 із них удостоєні цього звання двічі, а один – І.Кожедуб – тричі. Із 7 млн. нагород 2,5 млн. належать українцям. Партизани і підпільники України за самовіддану боротьбу проти фашистських окупантів одержали майже 63,5 тис. нагород із 152 тисяч.

Перемога СРСР і країн антигітлерівської коаліції над Німеччиною та її союзниками була здобута ціною неймовірних зусиль і величезних жертв. Точної кількості людських втрат у СРСР так і не опубліковано. Одні дослідники називають 7 млн осіб, інші – понад 40 млн, у тому числі 15-20 млн загиблих на полі бою, померлих від ран, у концтаборах. Втрати мирного населення, в тому числі й демографічні, становлять більше 40 млн осіб.

Величезного горя і страждань, неймовірних втрат зазнав у цій війні український народ: Уже наприкінці 1941 р. Україна була окупована. Наприкінці листопада 1942 р. гітлерівці загарбали до 2 млн кв. км території СРСР, яку населяло до війни 85 млн. людей. Понад 41 млн з них були жителями України. Для порівняння: німецькі війська окупували лише 17% території Росії (600 тис. кв. км) з населенням у 27 млн осіб.

З чотирьох років німецько-радянської війни бойові дії тривали на українських землях три роки і чотири місяці. Весь цей час ворог здійснював політику нещадної економічної експлуатації та гноблення населення республіки. Знищення економіки, пограбування матеріальних і людських ресурсів було одним з найважливіших його завдань. Численні ешелони вивозили з України до Німеччини мільйони тонн сировини, продовольства, промислового обладнання, культурних цінностей.

На окупованій території було перетворено на руїни 714 міст та містечок, або 42% від усіх міських поселень, що постраждали від війни на території СРСР. Матеріальні втрати республіки становили 1,3 трлн крб. (30% національних багатств України).

Втрати цивільного населення України були ще більші, ніж її втрати на фронті. У 230 концтаборах і гетто, а також у 250 місцях масового знищення загинуло від рук окупантів 5,5 млн людей. Майже 2,5 млн полягло на фронтах. Втрати українського народу становили 40-44% від загальних втрат СРСР – понад 14 млн осіб.

Значними були також демографічні втрати України. Серед 3,28 млн осіб, яких гітлерівці вивезли до Німеччини з СРСР для роботи на промислових підприємствах і в сільському господарстві, майже 2,2 млн українці.

Масового винищення і страшного насильства зазнало населення західноукраїнських земель внаслідок суперечок СРСР із Польщею за кордони. У вересні 1944 р. в Любліні між Польським комітетом національного

визволення та урядом Радянської України було укладено угоду про добровільне переселення українців з польської території в Україну, а поляків з УРСР – у Польщу. З жовтня 1944 р. до серпня 1945 р. було переселено до УРСР майже 433 тис. українців з 750 тис, що з давніх часів мешкали на території сучасної Південно-Східної Польщі. Тих, хто відмовлявся переселитися, знищували (або відправляли до концтаборів). Під час переселення було спалено і пограбовано понад 8 тис. українських господарств. У 1947 р. Польща вирішила назавжди покінчити з українським питанням. Приводом до цього стало вбивство вояками УПА заступника міністра оборони країни, генерала Кароля Сверчевського.

У квітні 1947 р. підрозділи Війська Польського розпочали активну боротьбу із загонами УПА під кодовою назвою «Операція Вісла». Ліквідувавши основні підрозділи УПА та їх спільників, поляки приступили до насильницького переселення всіх українців, у тому числі лемків Центральних Карпат, на західні та північні землі Польщі. До серпня 1947 р. було переселено 140,5 тис. осіб. У 1950 р. були депортовані останні 32 сім'ї. Українське населення розпорошили по всій Польщі з метою якнайшвидшої його асиміляції. Нині там мешкають усього 300-350 тис. українців.

У листопаді 1944 р. перший з'їзд Народних комітетів Закарпатської України ухвалив рішення про вихід Закарпаття із складу Чехословаччини і возз'єднання його з Радянською Україною. 29 червня 1945 р. у Москві було укладено радянсько-чехословацький договір про Закарпатську Україну, в якому визнавалося, що на основі дружньої угоди обох сторін Закарпатська Україна возз'єднується з УРСР. Возз'єднання Закарпатської України з УРСР завершило історичний процес збирання всіх українських земель у межах однієї держави.

Трагічні наслідки світової війни поставили на порядок денний питання перетворення воєнного союзу країн антигітлерівської коаліції на Організацію Об'єднаних Націй для захисту миру і безпеки. Возз'єднання всіх українських земель, як і вступ України до ООН, стали важливим кроком на шляху втілення в життя споконвічної мрії українського народу про відродження своєї незалежної соборної держави.

Особливої актуальності питання загрози фашизму набуло з початком російської агресії у 2014 році. Українці протистоять цій агресії, об'єднавши сили всього демократичного світу.